

vsem stanje brez kuge: nastopila je doba brezkužja, ne more pa pomeniti asepe. Tu je treba poiskati druge izraze, ker teh ne moremo prav razumeti in uporabljati. Operacija brez okužitve bi se imenovala kvečjemu brezokužitvena; toda to ni aseptična, ta ne gleda na učinek, marveč na postopek.

Večkrat beremo brez- v zvezi s pridevniki, izvedenimi iz samostalnika, n. pr.: drevo brez vej je brezvejno, ne pa brezvejnato, zakaj vejnat pomeni, da ima veliko vej (-at), zato pridevnika ne morem pametno vezati z brez-; ječmen brez res ni brezresast, marveč brezresen, kolikor bi sploh pridevnik delali; pridevnik resast pomeni nekaj drugega in ga ne moremo vezati z brez-; rak brez klešč ni brezkleščnat, ampak kvečjemu brezkleščen, pa tudi tega pridevnika ne potrebujemo, ker nam je dober kar rak brez klešč; kleščnat pa pomeni, da ima veliko klešč; ne moremo si zamisliti pametne predložne zveze brez s pridevnikom kleščnat, zato je seveda tudi sestava nemočega. Napačno je, če vežemo brez s pridevnikom naraven; če Levstik pravi: Koseski črti vse, kar ni breznaravno ..., noče reči, kar je brez narave, marveč: kar ni nenaravno, pozitivno: ljubi vse nenaravno ali kar ni naravno.

Cudno pogosto — celo pri dobrih pisateljih — srečujemo brezslušen, n. pr.: nad zibeljo plove luna v brezslušenem toku; Hotela je, da bi bil ta vzdih čisto brezslušen; Kot senca je brezslušno odšla. Kaj naj pomeni ta brezslušen, slutimo vsi, in vendar se pokaže nesmisel besede, če jo poskušamo presaditi v predložno zvezo: kot senca je odšla brez sluša, tok brez sluša ... ali kako? Ne gre. Osnova sluš- je izvedena neposredno od glagola slišati, zato jo moremo zanikati le z ne-: česar ne slišimo, nihče ne sluši, je neslišno. Na to pogosto spako sem opozoril zato, ker se je preveč udomačila in smo otopeli za napačnost njene tvorbe in pomena. J. S.

STOPARICA

Z desk ljubljanske Drame smo pred nedavnim slišali izraza »štoparica« in »štopaj«. To je bilo sicer res v igri, kjer prevajalec marsikje posrečeno uporablja »pogovorni« jezik, ta dva izraza pa sta me vendarle zbudla. Poreče kdo, da naši športniki pač tako govorijo, živ krst da ne vidi v tem nič slabega; ali z isto pravico bi potem v hramu slovenske besede lahko »štopali luknje v nogavicah«.

Za »štoparico« kajpada nimamo v rabi nobene domače besede, ampak ali ne bi mogli, dokler se ne najde kaj boljšega, brez škode uporabljati »merilna ura« in glagol »meriti«? Tudi športniki bodo menda razumeli, če bo kdo ukazal »Meri!«, če bodo že imeli merilno uro v roki. J. G.

NE MRCVARIMO JEZIKA!

Pri nas je bilo od Levstikovih »Napak« naprej že veliko vseh mogočih »anti-barbarusov«, »sit«, »jezik očistimo peg«, »pogovorov s poslušalci«, »pod rešetom«, »v ogledalu«, »mimogrede«, »jezikovnih koticov« in podobnih priročnih rubrik v listih in radiu, v katerih so skrbni varuhi slovenščine sproti opominjali in še zdaj opominjajo na »plevel, ljuljko, snetje in smeti« v jeziku. Tudi drugi narodi v tem niso na boljšem, zato so tudi pri njih stalne rubrike »jezikovna policija«, »vozi desno«, »snaga« in podobno. Vendar vojska skrunilcev in divjih šoferjev ne upošteva prometnih predpisov, temveč vozi, kakor ve in zna, mrcvari jezik v vsakdanji rabi in s tem zastruplja, kuži in spravlja v nevarnost tudi svojo okolico. Danes je res veliko nujne naglice, vendar je tudi veliko prirojene površnosti. Zato se ni treba čuditi, da se marsikdo rajši zapiše v tečaj angleščine, francoščine, nemščine kakor pa v tečaj materinščine, čeprav bi tega lahko brez prevelikih stroškov opravil kar doma, med štirimi stenami, v družbi dobrih knjig naših najboljših mojstrov besede. A lepe knjige so žal že nekako v znamenju »preteklosti«, sodobno je kvečjemu še branje raznih »zelenih«, »rumenih« in podobno barvanih zvezkov z detektivskimi, kavbojskimi in drugače dinamičnimi »umetninami«. Da te niso pisane v lepem jeziku, je jasno. Ne avtorju ne prevajalcu ni šlo za jezik, temveč za fabulo. In tako se med mladino bolj in bolj širijo ljudje, ki ne berejo lepih knjig, hlastajo pa za vsemi jeziki sveta, vendar se pri nobenem ne ustavijo toliko, da bi spoznali njegove zakonitosti in lepote. Še najmanj pa poznajo seveda materinščino, ker se te kratko in malo ni treba učiti. Tropu afektirancev, ki se tako radi bahajo in spakujejo z vsako cvetko, da le ni domača, se pridružuje trop učencev »plakaterske slovenščine«. Tudi v njihovih rokah